

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre . . . 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6 sz. a.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Karácsonykor. (Sántha Károly.) — Mélt. és Főtiszt. Karsay Sándor püspök úr felavató beszéde. — Mélt. és Főtiszt. Sárkány Sámuel püspök úr oltári beszéde. — A cultus budgetvita után. (Andorka Gyula.) — Belföld. — Vegyesek. — Pályázat.

Karácsonykor.

Légy üdvöz Ige, a ki jössz,
Hogy ujjaszülöd a világot;
A gyermek és a sír szélén az ősz
Keresi szép világod.
A hit lelkökbe süt,
És földön, égen mindenütt
Övéké a mennyország;
E rövid bujdosáson át,
Az élet hajnalát és alkonyát
Szent érzelmek megaranyozzák.

Ám szent karácsony napja,
Midőn a menny leszáll a földre,
Csodás erővel megragadja
A szíveket örökre.
Minő tavasz! kihajt szép, jó, nemes,
Még a hitetlen is mennyet keres.

A bölcs ott hagyja könyveit,
S Könyvek-könyvébe mélyed,
S minden levélen, melyre nyit,
Olvass mély bölcseséget.
Az Istenség maga,
Az alfa s omega,
A végzetlen,
A mérhetetlen
Előtte áll,
Mint szerető Atya,
A mint őt visszatükrözi
A földre szállott isteni
Krisztus, az örök Ideál.
És a bölcsnek szívébe
Száll enyhe, égi béke.

Jö a király és térde reszket,
Meghatva leborul,
S szemlélve csillagot, keresztet
És töviskoronát,
A könnye hull,
S úgy karol át
Hitével tégedet,
Oh győző Szeretet!
És a király szívébe
Száll enyhe, égi béke.

Bánatos lelkek,
S szegények, jertek!
A kiknek nincs egyebetek,
Csak vérző sebetek.
Könnyes orczátok
Kedves előtte,
Oh tihozzátok
Jött Ő a földre.
Ő szól: a bú a lelket fényesíti,
S mint pálma, nő a suly alatt;
Szív, mely hitét el nem veszíti,
Erősbül s ketté nem szakad.
S a szenvedők, szívébe
Száll enyhe, égi béke.

És jönnek újra vándorok,
Lassan, nehéz teherrel;
Lesütött zsemből könny csorog,
És szólnak: oh emelj, emelj fel!
A bágyadt szem, a lélek tükre
Beszél: elvesznénk mindörökre,
Ha nem fognád meg a kezünk —
Benned reménykedünk!

S Ő megragadja a bűnös kezét,
 Könyörül lelki harcán,
 S angyalival örvend az ég
 A megtérőnek könnyes arcán.
 S a bűnbánók szívébe
 Száll enyhe, égi béke

Mi gyászének zeng messzirül?
 Kő is megindul hallatára :
 Fájdalmát hozza meg hirül
 Az özvegy és az árva :
 Szívből szerettem,
 Ő volt világom ;
 Jaj, eltemettem !
 Jaj, nem találok !
 Könyörgök, édes Istenem,
 Add vissza őt nekem !
 Megáll közöttük a Maszületett,
 És szól : nem lát halált a szeretet !
 Élnek halottaid,
 Életre költi őket,
 A szendergőket
 A hit.
 S a gyászolók szívébe
 Száll enyhe, égi béke.

Légy üdvöz Ige, e napon,
 És mindörökre üdv neked !
 Míg térdet hajtva hallgatom
 Az angyalajkú éneket :
 Himnusz lesz teljes életem,
 Dicsőségül én Istenemnek,
 S pályámon, míg a czélt elérhetem,
 Szeretet, béke s üdv teremnek !

Sántha Károly.

Mélt. és Főtiszt. Karsay Sándor püspök úr felavató beszéde.

Ker. testvérem az Urban! Megjelentél előttünk itt az Urnak oltáránál s a magyarhoni evangélikus egyház bányakerületi hiveinek díszes közönsége előtt, hogy mi tégedet hittünk egyszerűségével összhangzó egyszerű, de apostoli szertartással a bányai kerület püspökévé felavassunk és hivatalodba beiktassunk, melyre a gyülekezeteknek fényesen nyilvánult bizalma meghívott!

Ünnepélyes e pillanat reád nézve, de tinnepélyes a bányai kerületre, sőt egyetemes egyházunkra nézve is! Ünnepélyes, lelked mélyéig megható lehet rád nézve ez a pillanat, mert kivon tégedet egyszerű lelkészi körödből, — ezen te kis világodból, — hol eddig, mint pásztor a völgyben legeltetted a rád-bizott nyáját, most pedig egy nagyobb működési kört nyit meg előtted. De ünnepélyes, örvendetes e pillanat a bányakerületre nézve is, mert az Isten lelkétől vezetve, megtalálta azt a férfit, kit keresett: az Istennek szíve szerint való embert; talált a kidölt

vezér helyett ujat, kire legszentebb érdekeinek gondozását és ügyeinek vezetését nyugodt lélekkel bízhatja. De ünnepélyes e pillanat egyet. egyházunkra nézve is, mert a te püspökké avatásoddal megszűnik a hármasság, mely arra ez év folyamán borult, midőn három főpásztorától lett e halál által megfosztva, mely gyász eset példátlanul áll egyet. egyházunk történetében. De legyen szabad kimondanom — ünnepélyes e pillanat reád nézve is, mert közel negyedszázados püspöki hivatalomban ez már a harmadik püspök-avatás, melyet Isten kegyelméből teljesíteni szerencsém van! S bár testben megtörve, de lelki készséggel és örömmel teljesítem ezt is, mert ismerem és becsülöm nemes szivedet, látom és méltánylom az Ur szolgálatában kifejtett munkásságot s méltónak tartlak a püspöki hivatalra. Méltónak tartlak, mert érvényesülni látom rajtad Pál apostolnak azon intő szavait, melyeket Timotheushoz írt I. levele 5. részében a 17. v. így fejez ki: „Az egyházi szolgák, kik jól forgolódnak, kettős tisztességre méltóztassanak, főképen pedig azok, kik munkálódnak a beszédben és tanításban.“

Testvérem az Urban! Te már egy ember-nemzedék óta mester Izraelben s a J. Krisztusnak megpróbált bajnoka vagy, a ki eddig is azon szűkebb körben, melyet betöltöttél, „jól forgolódtál“, a minek legfényesebb bizonyossága az, hogy a bányakerület látva hűségedet és követve az apostolnak intését „kettős tisztességre“ emelt, püspökévé választott! Szép hivatás, szép jutalom ez, a legszebb, mit egyházunk az ő szolgáinak adhat. De vajjon mi az evangélikus püspöknek kettős tisztessége? Az a jó munka, melyet végez és a szép jutalom, melyet nyer.

Az ev. püspöknek munkája kettőben összpontosul, ez : a tan tisztasága felett való őrökös és a kormányzat. A protestantizmus nem más, mint a Krisztushoz és az ő evangéliumához való visszatérés, azért egyházunk kezdettől fogva hirdeti és tanítja, hogy „más alapot senkisémet vehet azon kívül, mely egyszer vettett, mely a Jézus Krisztus“, „más közbenjáró Isten és emberek között nincsen, mint a Jézus Krisztus, üdvösség senkiben másban nincsen, mint Jézus Krisztusban;“ Krisztus nekünk mindenben mindentünk, az ő evangélioma lábainknak szövéténeke, ösvényünknek világa, a Szent Írás hittünk egyedüli zsinórmértéke. Egyházunknak létele a Sz. Íráshoz van elválatlanul kötve, de nem a betűhöz, mely megöl, hanem a lélekhez, mely megelevenít! Ez a lélek: a világosságnak, a szabadságnak, az igazságnak, a kegyelemnek, a békességnek s a szeretetnek lelke, mely egyházunknak alapítója, fentartója, éltetője volt, mely drága örökségként szállott az apostoloktól a reformátorokra, a reformátoroktól reánk az Ur J. Krisztus egyszerű szolgálóira! Ezt a lelket hirdetni, terjeszteni, beoltani a szívekbe, hogy ott élő és ható legyen; a szunyadó szent tüzet felélesztetni, hogy melegítsen és világoljon: ez a magasztos feladata minden egyes evang. lelki pásztornak! Ámde a leghathatósabb beszéd, mely vallásos

életet ébreszt — a példaadás, az élet, mert a vallás is nem annyira tudás, mint hit, a hit pedig nem más mint élet. A lelki pásztorinak egész valója, magán és nyilvános élete tüntesse fel az eszmét, melynek szolgálatában áll, vallja és hirdesse: „én tudom kiben hiszek,“ — hogy e tudat a lelkéstől szétáradjon a hivekre, a gyülekezet minden egyes tagjára, hogy azok is egyenként vallják: „oh tudom, tudom kiben hiszek, nem, nem hagyom el hitemet!“ Ebben rejlik a mi egyházunk erőssége, hogy ezen evang. öntudatban legyenek hiveink erősek; akkor majd több leszen a világosság, józanabb a szabadság, teljesebb az igazság, óhajtottabb a kegyelem, általánosabb a békesség, őszintébb a szeretet; akkor majd újra feléled a szunyadó lutheri lélek: akkor majd tünni fognak a bajok s ha mégis előjönnek, ez az evang. öntudat lesz a paizs, mely megvéd ellentük, lesz a fegyver, melylyel meggyőzzük a világot!!

S hogy ez így legyen, a felett örködni első sorban te vagy hivatva, T. U! Te vagy hivatva örködni, hogy a templomokban és iskolákban, alant és fent ez az evang. szellem uralkodjék s beszívja azt magába minden gyermek, minden ifjú; te vagy hivatva örködni, hogy tanintézeteinkben csak oly férfiak működjének, kikben ez a tudat önértetesen megvan; te vagy hivatva örködni, hogy az Ur szolgálatának sz. tíze lobog! Ezért kell magadnak is munkálódnod a beszédben és tanításban — nagyobb körben mint eddig, — ebben rejlik magasztos hivatásod és jó munkád. És e jó munka nem tisztesség-e? Bizony mondom néked, hogy az!

Az evang. püspök jó munkájának másik ága: a kormányzat. Egyházunk önkormányzati szervezeténél fogva a püspök első az egyenlők között; főpap, főpapi jogok nélkül; főpásztor, de a főpásztori botja nem sujt, csak vezet. Ő mint őrálló fennáll a kormányruznál, hogy éles szemmel meglássa a vést, ügyes kézzel átvigye az egyház hajóját a zátonyok és sziklák felett! Mint főpásztornak legszebb erénye, tulajdonsága a szeretet, mint kormányzónak a bölcsesség. Téged testvér! ki eddig is mint főesperes, a kormányzás fontos és nehéz munkájában jól forgolódtál, — a közbizalom most egyet. egyházunknak legnagyobb, legnépesebb kerületének élére állított. Hogy munkád nem könnyű, azt tudom; de könnyebbé teheted, ha a szeretet lesz kezekben a pásztorbot; — ha oda, hol bajok vannak nem „veszszóvel, hanem szeretettel és lelki alázatossággal mész,“ — ha nem új sebeket ütész, de a régít igyekszel gyógyítani, ha rád bizott 100 juh közül elhagyod a 99-et, hogy az egy elveszettet megkeresd! Hogy munkád nem könnyű, azt tudom; de könnyebbé teheted, ha a bölcsesség lesz kezekben a kormányru, mely megfigyeli az idők jeleit, megérti a kor szavát, — mely még a viharos szeleket is fel tudja használni, hogy hajóját előbbre vigye, — mely jogtalant nem követel, de jogát fel nem adja, mely meghajol a törvény előtt és annak tiszteletet követel s szerez, hogy az egyházban nem kevesebb rend,

mint szabadság legyen! Hogy munkád nem könnyű, azt tudom; de könnyebbé teheted, ha segítségül véssz magad mellé két szellemet, egyet a multból, egyet a jelenből! A multból: egyik elődödnék, a dicsőtült nagy alkotónak, Székácsnak szellemét, kinek egyik örökségében, a gyámintézetben most is áldásosan forgolódsz a szeretet oltára körül; a jelenből: kormányzó társadnak buzgó, bölcs szellemét, mely hat, alkot s gyarapít, hogy az egyház fényre derüljön! Ily körben, ily eszközökkel, ily társakkal munkálkodnod nem tisztesség-e, nem nagy tisztesség-e az ev. püspöknek munkája? Bizony, mondom néked, hogy az!

Ha már tisztesség az a jó munka, melyet az ev. püspök végez, nem kevésbé tisztesség az a szép jutalom, melyet nyer! Ne csudálkozzatok ker. hivek, ne csudálkozz testvér! — ha e pontnál rövid leszek. Az ev. püspökök jutalmáról — e világi értelemben — nem sokat lehet mondani; de hála Isten! azok nem is szokták kérdezni: „mi leszen nekem ezért? Mert tudják, hogy ha ezt kérdeznék, akkor már elvették az ő méltó jutalmukat! És mégis, a jól forgolódó egyházi szolgálóknak van szép jutalmuk: egy látható és láthatatlan. Amabból neked már 18 évvel ezelőtt előlegezett az egyház, mikor elismerése, tisztelete s szeretete jeléül bizalmával feléd fordult s ime e bizalom 18 év után nem csökkent, sőt fokozott mértékben nyilvánul, mikor most életed hátralevő napjait leakarja foglalni s oly méltóságra emel, melynél magasabbat ev. lelkész az egyházi téren el nem nyerhet, hova csak az általános bizalom, tisztelet és szeretet emelik a kevésen hív volt szolgát! És ebben rejlik az ev. püspöknek aranyánál, ezüstnél becsesebb s tiszteletre méltóbb jutalma.

De ha majd megfáradva a nap terhetől, visszavonulsz csendes magányodba és ott számon kéred magadtól a te sáfarkodásodat, — ha jól forgolódtál, akkor érezni, birni fogod azt a jutalmat, melyet a világ nem lát, nem ad, de el sem vehet; az Istennel és önmagaddal való békességet! Nem kellene ehhez világraszóló, nagy alkotások! — egy porszem, mit a világosság épülő nagy templomához vittél, — egy szikra, melyet az oda fenn valóként hevülő szivekbe oltottál, — egy seb, mit főpásztori kezéd begyógyított, — egy köny, mit letörültél, azt a boldogító tudatot kelti fel benned: „időm hasznosan tele, mint bölcs úgy éltem vele!“ És mindez nem tisztesség-e, nem nagy tisztesség-e az ev. püspöknek jutalma? Bizony mondom néked, hogy az!!

Igy immár lépj a pályára, mely előtted feltárul Testvérem az Urban! A munka, melyet végzel, nehéz, nagy; de magasztos, tisztos; — a jutalom, melyet nyersz, szerény, egyszerű, de boldogító, tisztos! Vedd örömmel e kettős tisztességet, melyre méltóztattál! Adjon az Ur neked értelmet mindenekben! „Boldog szolgál az, kit az ő Ura talál az ő tiszti szerint cselekedni, mikor haza jövend!“ Neked későn üssön számadásod órája s legyen béred az élet koronája! Amen.

Mélt. és Főtiszt. Sárkány Sámuel püspök úr oltári beszéde.

Kegyelem nektek és békesség Istentől a mi Atyánktól és a mi Urunktól a Jézus Krisztustól. Amen.

Az isten felkent emberének, a főtisztelendő felavató Püspök Úr kenetteljes szavainak hatása alatt áll az én lelkem. Hozzám intézett szavai végig rezegnek szívem legtítkosabb húrjain — s megdöbbenve látom most inkább mint valaha, hogy milyen nagy, milyen magasztos az a feladat, melyre eskületéttel vállalkoztam, s milyen kicsiny, milyen elégtelen vagyok én ennek a nagy tisztnak betöltésére.

Mintha látnám e perczen Izrael népének legnagyobb fiát, Mózeszt, a mint visszariadt a nagy feladat előtt, melyre őt Jehova az ő Ura és Istene kiválasztotta volt, és vonakodva kéri az Urat: „Ne küldj engemet, hanem küldj mást, a kit illik küldened“. Vagy mintha hallanám a nagy apostolt, Pált nyilatkozni, ki lelke mély megalázódásában azt vallja magáról: „Mert én legkisebb vagyok az apostolok között, ki nem vagyok méltó, hogy apostolnak neveztessem“.

Ezek a nagy előképek lebegnek szemeim előtt e pillanatban, s velök én is lélekben megalázva magamat az Ur előtt — csüggeteg szívvel gondolok a reám váró nagy feladatra.

Azonban míg egyrésztől lélekben való szerény megalázódásra nyújtottak nekem alkalmat a főpásztori lelkes szavak, másrésztől viszont buzdított, felemlőleg hatottak reám.

Teljes szellemi útravalót nyújtottak nekem a felavató Püspök úr szavai, hogy ebből a nagy készletből merítsek tanácsot tanácsalanságom, erőt gyengeségem, vigaszt kishitűségem idején, — a miért forró köszönetet mondok neki itt is Isten házában Isten színe előtt, s ígéretet teszek, hogy akként fogok cselekedni a mint azt már az ó-szövetség szolgáinak meghagyta az Úr: „Ezek az igék, melyeket e mai napon parancsolok neked, legyenek a te szivedben és gyakoroljad azokat a te gyermekeid előtt, és szólj ezekről, mikor ágyadban fekszel, vagy mikor felkelsz — megírjad azokat a te házadnak küszöbére és a te kapuidra“. (Móz. VI. 6.—)

A protestáns főpásztorok magasztos eszményképe áll lelkem előtt. Vajha a kegyelem istene megsegítene engemet, hogy az általam is kifejezésre jussom.

Mintha onnan felülről jönne hozzám a szózat: „Őre vagy Isten országa kincseinek — a hitnek, a lelkek üdvösségének, a lelkiismeret szabadságának, a szent igének, a sákramentomoknak“.

Drága kincsek ezek — isten megbecsülhetetlen adományai — őrködj felettük.

Apáid, apáink öröksége ez, melyért ezeken, száz-

ezeren ontották véruket, sínlettek sötét börtönökben, elhamvadtak égő máglyákon.

Maga az Istennek egyszülött fia az Úr Jézus Krisztus is ezekért a kincsekért adta az ő életét, hogy örökül hagyhassa azokat nekünk, és soha meg ne foszthasson minket azoktól „... sem élet, sem halál, sem hatalmasságok, sem a jelenvalók, sem a következők“ (Róm. VIII. 38).

Ügyelj, hogy ezek a drága kincsei Isten országának sértetlenül feltalálhatók legyenek a templomban, a családok szentélyében, a lelkészek, az egyházfelügyelők, a tanítók lakában, a palotákban és a szegények szalma fedele alatt, — mint isten végtelen irgalmának zálogai.

Mert a hol hit nincs, ott Isten országa sincs, ott az a szó „egyház“ csupa üres szólam, ott a pásztorok nincsen nyája, — Krisztusnak nincsenek hittvallói és követői.

Pedig a hit csak az egyik sarkalatos tényező Isten országában s ez is elveszti értékét, hogyha — mint a terméketlen fa — gyümölestelen marad. Az igaz hit jó cselekedetekben nyilatkozik.

A hivek fedhetlen erkölcsi élete valóságos hémérője a bennök rejlő hit hőfokának.

Ezt a munkás hitet, ezt a tényekben nyilvánuló vallásosságot ellenőrizni, fokozni és fejleszteni, a pásztoroknak, kivált a főpásztoroknak egyik legfőbb feladata.

Esküvel köteleztem magamat ezekre, — isten segítségével — őrködni kívánok egyházunk hitelvei s hiveink vallás erkölcsi élete felett.

S mert egyházunk a magyar államban törvényes állást foglal el s annak oltalma alatt gyakorolja önkormányzati jogait: szükségképen megkívánatik, hogy honpolgári kötelességeink teljesítésében is hiveknek találtsunk s a mint részemről a hazának hű fia, a koronás király ő felségének hódoló alattvalója, az ország törvényeinek készséges megtartója kívánok lenni, úgy másrésztől őrködni fogok, hogy evang. egyházunk tagjai hasonló hűséget és hazaszeretetet tanúsítsanak amint az szeretett magyar hazánk polgáraihoz illő.

Végre békés viszonyt kívánok fentartani a hazában létező valamennyi törvényesen bevett vallásfelekezettel, különösen pedig az evang. ref. testvérfelekezettel, hogy az a sz. kapocs, mely e két egyházat közös hitelvei s közös sorsa alapján multban és jelenben egybe fűzte, továbbra is sértetlenül fenálljon sőt hova tovább szilárdabbá és bensőbbé váljék.

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Ezekben kívánom — életem e fontos pillanatában — irányelveimnek kifejezést adni, s midőn isten szent segedelmében vetett bizalommal lépek magasztos hivatásom terére, mélyen megalázva magamat az Ur színe előtt, áldó kegyelmeért ekképen fohászokodom:

Ima: áldás.

A cultus budgetvita után.

Az elkeresztelési rendelet felett folyt több napi vita úgy hiszem hazánk mindazon protestánsának szemét felnyithatta, a kik örök vaksággal megverve nincsenek.

A döntő szavazás a szabadelvű pártból alakult kormánynak és gróf Csáky cultusminiszternek adott elégtételt és szerzett részükre diadalt.

És habár a szabadság, a felvilágosodottság, a jogegyenlőség barátjának van oka örömmel üdvözölni a hazai törvényhozó testület ezen nagyjelentőségű tényét; ha ez bennünket protestánsokat örömmel tölthet is el: — mégis legyünk óvatosak, s ne hidjük, hogy a veszély percei elmúltak.

Most inkább mint valaha kell vigyázóknak lennünk, — de egyszersmind teljes öntudattal, a férfi bátorságával, a hívőnek Istenben vetett bizalmával kell a küzdelemre előkészülnünk.

Mert készen kell lennünk, egyesülnünk kell a megvívandó harcokra.

De hogy tisztán láthassuk helyzetünket, egyet mást el kell mondanom a közelmúltból, s reá kell mutatnom helyzetünkre.

Tán nem követek el szerénytelenséget, ha azt mondom, hogy ez irányban folytatott több évi journalistikai, esperességi, kertületi s az egyetemes gyűlésen kifejtett működésem s nézeteimnek igazat adtak az események.

Az a vihar, mely kitört a februári miniszteri rendelet ellen az ultramontán táborból, ez nem mai keletű.

Ennek első szárnypróbálgatása volt a zsidó keresztény házassági törvényjavaslat ellen lefolyt felsőházi küzdelemben.

Ez az irány, a felekezeti gyűlölködés, a jogegyenlőség elleni agyarkodás, a középkor setét szellemének üvöltése hangzott az antisemiticus mozgalmakban.

A volt miniszterelnök Tisza Kálmán elleni ádáz gyűlölet nem annyira a hazafi, nem az államférfiu, mint inkább a protestáns ellen volt.

A chauvinisticus sajtó magyarsági frázisainak az alapja nem egyedül a magyar faj szeretete, és ennek nagy jövője iránti lelkesedés volt: mint inkább gyűlölet a német protestáns nagyhatalom ellen, s a törekvés megbontani egyházunk egységét nemzetiségi küzdelmek által. Mudrony és Dula miatt a mi lutheránus egyházunk hazafiságát, magyarságát discreditalni.

Azok beszéltek magyarságról, hazafiságról, magyar állami nagyságról, kik a magyar állam, a magyar király jogai fölé a pápai tekintélyt helyezték, kik a hazai törvények elleni küzdelmet, a törvény ellenében ellenszegülést védelmezték, a lelkiismeret jogára hivatkoztak, hogy az ultramontán törekvéseknek jogcímet adjanak.

De akkor ezek, hogy mernek beszélni a pánszlávok ellen, hogy merik rosz néven venni egyes fanaticus görög keleti vallásutól, ha az orosz czárt

dicsőíti, ha abban egyháza fővédőjét szemléli, — hiszen hazánkban a legdühösebb pánszláv se mondotta, hogy lelkiismerete nem engedi a törvénynek engedelmeskedni, hogy a czár véleményét kéri ki, hogy minő állást foglaljon el az országos törvény és a miniszteri rendelettel szemben.

Én évekkkel előbb felismertem a reactionárius mozgalom okait és célját, hangulyoztam azért egyházam gyűlésein, hogy küszöböljük ki a nemzetiségi küzdelmet egyházi tanácsstermeinkből, s egyházi életünk nyilvánulásából: mert az ultramontán tábor szervezve van az egész földkerekségén, és harcra készen áll.

Ohajtottam, hogy nagyobb egység s erősebb fegyelem legyen egyházunkban és a protestáns öntudatot ott, a hol csekély tehetségem engedte, felkelteni igyekeztem.

A február 26-ki cultusminiszteri rendeletre keletkezett ultramontán mozgalom ellenében pedig a szabadelvű párt főlapja a „Nemzet“ hasábjain nevem alatt és névtelenül hónapokon át több ízben felvettem a küzdelmet.

Hogy ezen személyi vonatkozásokat is felemlítem, ezt csak azért teszem, hogy elfoglalt állásponthoz, nézetemhez igazoljam, és hogy a miket jelen helyzetünk és jövő teendőinkről elmondok, azokat a múlttal okadatoljam.

Küzdelmeink és megpróbáltatásaink ideje csak ezután következik.

Ne hidjük, hogy az ultramontán szellemtől saturált papság, t. i. az alsó papságnak ultramontán része, a gőgös és reactionárius ó-conservativ arisztokratia s a megsértett püspöki kar a küzdelmet abban hagyja.

A püspöki karral úgy az állam, mint a társadalom s még a mi egyházunk is megférhetne.

Veszedelemesebb reánk nézve az alsó clerus egy nagy részének fanatismusa, a világi clerus azon része, mely ultramontán szolgálatban áll, az arisztocratiának ó-conservativ s ultramontán fractiója s különösen a magyar sajtónak az a része, mely magyar nemzeti-ségi chauvinisticus jelszavak között csepegteti be a magyar társadalomba az ultramontanizmus, a felekezeti gyűlölködés mérgét.

Megdöbbentő könyelműség és rövid látás vala protestáns papságunk és világi hitsorsaink egy részétől, hogy kellő időben fel nem ismerték a sajtó, azon részét, mely kiszámított tacticával, a hazafias, nemzeties frázisok jelszava alatt tört egyházunk szabadsága, jó hirneve ellen, mely felkelte a társadalomban a gyűlölködést, mely Tisza Kálmán szeméjében gyűlölte a protestantizmust, mely még a kormányt, államot a félvilággal is harcra buzdította, — addig cserbe hagyta az állami hatalom képviselőit a mint egy püspökkel conflictus támadott.

És ha mi megismerni akarjuk helyzetünket, ha tisztában akarunk lenni feladatunkkal: akkor meg kell bírálunk mindazon tényezőket, melyek közreműködése befolyással bírnak a mi hazai és egyházi viszonyainkra.

Ezen tényezők pedig a következők:

1. A római pápa s a pápaság egyházi, politikai és sociális működése.
2. Az ultramontanismus a római katolikus egyházban.
3. A magyar társadalom.
4. A magyar politikai pártok, — a nemzeti-ségek.
5. A magyar sajtó.

Legközelebb ezekről fogom nézeteimet röviden elmondani.

Nem arrogálok magamnak auctoritást, bennem a magyar, a szabadelvűséget szerető demokratikus gondolkozású polgár s egyháza jövőjéért aggódó evangélikus egyén nyilatkozik.

Szavaimat ekként kérem fogadtatni és meg-bíráltatni.

Andorka Gyula.

B E L F Ö L D.

Az anabaptisták között. (III.) De azért épen a velük közvetlenül érintkező néptől sok szép vonást hallottam róluk. Magukviselte általában mindig a magábatért s a hittől teljesen áthatott keresztyént akarja mutatni. Mint munkások szorgalmasak, engedelmesek és józanok; mint polgárok az adót és a katonai kötelezettséget készséggel teljesítik, bár sok tekintetben egyenesen kijelentik, hogy „inkább engedelmeskednek Istennek, hogysesem az embereknek.“ Embertársaikhoz mindenkor szivesek, előzékenyek, alázatosak. Bárki menjen is közéjük, nagy szívességgel fogadják s készséggel állanak szolgálataira. Ha valamit kérnek tőlük, azonnal odaadják, sőt rám erővel rám beszéltek egy könyvet (Felhívás a meg nem tért emberekhez stb. Irta Baxter Richárd, ford. Bauhofer György. II. kiadás. Budapest 1882.), s lelkekre kötötték, hogy azt sokszor olvassam, hogy az újjászületés állapotába juthassak.

Délután 3 óraker szintén megjelentem köztük, amikor is először gyermekistentiszteletet tartottak. Az iskolás fiúk és leányok, mintegy 12—15-en a gyülekezet jelenlétében énekeltek, imádkoztak s felmondták az új testamantum azon szakaszait, melyeket egy hét előtt emlékezés végett felkaptak. Ezek mindegyikét a vizsgáló — a dél-előtti kántor — a maga esze járása szerint s legtöbbször a szöveg többi részével minden összefüggést mellőzve megmagyarázta. Azután új leczkéket kaptak fel és — állítólag — saját maguk készítette imádságok elmondása után a gyermekek eltávoztak.

Ezt követte a felnőttek istentisztelete, melynek menete a következő volt: az első ének után a kántoroskodó — a ki délelőtt pap volt — állva mondott imádságot, melynek végeztével felálló éneket énekeltek. Ezután a papszkodó felolvasta Máté ev. XXIV, 30 — végig megirt szakaszt, melyet egy hosszabb imádság és felálló ének után megmagyarázott. Beszédében elég ügyesen párhuzamba állította Krisztus eljövételét az özönvízzel. Bizonyos mindkettő, mert ígéreten alapul, de amint azt sokan nem hitték el, úgy ezt sem, s amint a hitelenség miatt akkor sokan elvesztek, úgy most is válogatás nélkül el fognak veszni.

Akkor a testet fenyegette a veszedelem, most ellenben a lelket, akkor a test szenvedett halált, most ellenben a lélek. Mert a bűn és hitelenség özönvíze sodor el bennünket. Azután önmagukra tért ki, mint akik már megtalálták a biztos alapot, nekik van bárkájuk s ez a Krisztus evangéliuma, melybe mint Noe bárkájába nagyon sokan beférhetnének, de ha csak nyolczan vannak is, örvend rajta az Úr.

A beszédet felálló ének, ima s ismét ének követte s mint délelőtt, úgy most is a II. Kor. levél áldásának el-éneklése közben vonultak ki. Ezúttal már nők is maradtak bent s megkezdtük a beszélgetést.

A keresztelést illetőleg azt tartják, hogy a kisedek megkeresztelése ellenkezik az evangéliummal, véleményüket arra alapítják, hogy Krisztus Urunk a tanítást és keresztséget egyszerre rendelte el, már pedig előbb kell tanítani mint kereszteni, ami pedig kisedeknél lehetetlen. A kortörténet, a keresztyénség első századbeli viszonyai, a keresztségnek mint szentségnek katechumenatusi fejlődése s minden, a történet mezejéről vett bizonyosságok nem győzték meg őket arról, hogy a keresztyénség milliónak e szokása jogos és helyes és hogy a confirmatio, a keresztség kiegészítője a tanítás kötelezettségének is eleget tesz. Ők a gyermekeket 12 éves korukban keresztelik meg, de akkor is csak úgy, ha már teljesen él bennök a szentlélek, mit a keresztelés alkalmával elmondott imádságból látnak meg.

Ha felnőttek csatlakoznak hozzánk, azokat is megkeresztelik. Előbb azonban sokáig figyelik, vajjon testet öltött-e már bennük is a szentlélek. Ha a jelölt úgy a bibliának beható ismerete, mint életének tisztasága által bebizonyította, hogy méltó a felvételre, akkor kitűzik a vasárnapot a keresztelésre. Ez alkalommal az újjászületés jelképezésére a keresztelendőt fehér lepelbe burkolják s a folyó vízbe alámerítik. A keresztelés végzésére Magyarországon csak a budapesti és a nagyszalontai pap van feljogosítva. Roszaltam azon eljárásukat, hogy a ker. embert is megkeresztelik, holott ez a keresztség szellemével ellenkezik s az Ephesusi levél IV: 5-vben Pál apostol is világosan kijelenti: „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség.“ Ők azonban az újra keresztelésre feljogosítva érzik magukat, mert amaz első keresztség nem helyes.

Az úrvacsorázásban is szorosan a szentírás szavaihoz ragaszkodnak s azt úgy szolgáltatják ki, amint rendelve van. Az úrvacsora kiosztására már több pap van felhatalmazva.

Legsajátságosabb a mit a házasság megkötéséről hallottam. Ha egy férfi házasodni akar, a gyülekezetben kijelenti, hogy őt a szentlélek arra indítja, hogy X. Y. nőt feleségül vegye. A nő szintén nyilatkozik s ha a szentlélek mindkettőben egyenlőképen szól, akkor a gyülekezet tudomásul veszi a szentlélek akaratját, s imádkozás és áldások közt a jegyesek egymáséi lesznek.

Nálunk azonban még legtöbb helyen csak a ref. lelkész adja össze a házasulandókat.

Épen így a temetést is leginkább a ref. egyház hivatalos személyei végelik, de ha halottjaik eltemetését megtagadják, akkor közösen eléneklik, valaki imádkozik sőt beszédet is tart s énekszóval kiviszik a temetőbe.

Sem dogmatikájuk, sem szertartás könyvük nincs. Amazt pótolja a biblia, emezt meg az eltanult szokás.

Egy kis ládikába minden istentisztelet alkalmával gyűjtéseket is rendeznek, — mint mondák — a gyülekezet levelező, petroleum és biblia szükségleteinek fedezésére. Külön pénztárosuk nincs, mert hiszen tulajdonképen azt is a szentlélek kezeli ő általuk. S mert így mindenüvé belekeverik a szentlelket, nem lehet csodálnunk, ha egyik velük erőlyesen harczoló ref. lelkész ily szavakra fakadt: „hát azt hiszik kendtek, hogy olyan potya az a szentlélek!?”

A 8 órakor tartott esteli istentisztelet menete a délutánival egyező. Ezúttal a Zsidókhoz irt levél XI. 1—27 v. felett elmélkedtek. A szónok így kezdte beszédét: „Pál apostol azon intései, melyeket a zsidókbeli keresztyénekhez intézett, nekünk is szólnak, azért vizsgáljuk meg azokat a mi Urunk dicsőségére és a mi lelkünk épülésére.” Ez istentisztelet néha 11. óráig is eltart.

Ez a mód nélkül való kegyeskedés nem mondom, hogy alapjában nem őszinte, de mégis olyan benyomást gyakorol a szemlélőre, mintha nem volna egészen színarany. S hogy ők oly makacsul távortartják magukat az egyháztól, holott készséggel elismerik, hogy ott is a tiszta evangeliumot hirdetik s hogy annak szellemében az egyház kebelében is élhetnének s hogy mégis a saját parasztlöcsőségökkel elteltlen inkább egymást hallgatják, mintha nem egészen a szentléleknek, hanem némi részben a saját hiúságuknak indítására is történnék. Hiszen a magyar embernek már természetében áll az, hogy szeret szerepelgetni. S a ki ismeri a magyar parasztot, tudhatja, hogy a belső emberekhez rettentően szeret dörgölözni s különösen az egyházi szereplés óriási tisztesség. Hiszen csak a nász-nagyságra vagy a mi közönségesebb, a funeratorságra gondoljunk, milyen büszkén viselik e tisztet! Hát még hogyha ő a központja egy egész gyülekezetnek, ha minden szavát lesik és áhitattal hallgatják, már ez olyan dolog, ami a leghiűbb embert is teljes mértékben kielégíti. A magyar asszony is szereti egyéniségét latba vetni még a politika terén is, örömmel megy tehát olyan gyülekezetbe, a hol ő is figyelmesen hallgatott szereplő lehet. Más egyházakban az asszonynak mindenütt hallgatnia kell, itt ellenben kibeszélheti magát s kielégítheti hiúságát. Nem mondom, hogy a szereplés e viszketege lényeges indító volna az anabaptisták terjeszkedésénél, de bizonyára vannak azok közt is egyesek, kiket ez is mozgat, s reám oly benyomást tett a meglátogatott gyülekezet, mintha e hiúság általános jellemvonás volna.

S hogy ezen s ehez hasonló tévelygő sekták valóban léteznek, kérdés alá sem jöhet; hogy terjednek, mindenki láthatja; hogy leginkább csak a protestans, de különösen a ref. egyházból válnak ki, sajnos, de igaz; hogy végtére is komolyan számolnunk kell velük, elodázhatlan: miért nem tűzik tehát ez ügyet egyházi gyűléseink már egyszer napirendre? A figyelő látja, hogy a hol a politikai és egyházi hatóság egymással karöltve szigorúan fellép ellenük, lehetőleg megbénítják őket. S mert lényegileg nem igen van különbség köztük és a prot. egyházak között, legfőlebb a keresztségnek és az ember üdvösségére munkáló erejének és képességének kérdését hajtják túl, talán ha hitvallásukat bekövetelnék, hamarosan meg lehetne őket győzni arról, hogy fanatikus tévelygésben bolyonganak s hogy a prot. egyházban megtalálják, amit keresnek, mert

ezen egyház ad hibeinek annyi szabadságot, hogy a Krisztus üdvözítő tudományába maguk is elmélyedjenek s igyekezzenek megvalósítani az igaz ker. ember eszményét.

Ajánlatos az a magyar közmondás: „addig hajtsd a fát, míg vessző!” Hiszem, hogy őket még lehetne hajtani.

Raffay.

VEGYESEK.

— Az előfizetések megújítását s a hátralékok törlesztését kéri *a szerkesztő.*

— A budapesti ág. hitv. ev. esperesség nagyságos Sárkány József esperességi felügyelő és Bachát Dániel esperes urak együttes elnöklete alatt f. év november hó 27-én közgyűlést tartott. A felügyelő úr üdvözlő és megnyitó beszéde után az esperes úr terjesztette elő jelentését, melyben felsorolja az utolsó esperességi közgyűlés óta lefolyt rövid idő alatt előfordult nevezetesebb eseményeket. Megemlékezett Német Károly hitoktatóról, ki szeptember hó 22-én temettetett el, s kinek emlékét a közgyűlés jegyzőkönyvileg megörökíteni határozta. Jelenti hogy tiszt. Steuer Péter helyébe, ki Budán hitoktatónak választott Schneider Viktor hivatott meg segédlelkésznek és tanítóknak. Indítványozza, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszternek valamint az egész kormányknak az elkeresztelési kérdésben kifejtett magatartásukért jegyzőkönyvileg bizalom és hálás köszönet szavazzassék meg. Tudatja végül a bányakerületi püspöki szék betöltésére beadott szavazatok eredményét s kéri a közgyűlést, hogy a december 17-ére kitűzött rendkívüli kerületi gyűlésre, melyen a püspök úr hivatalba való igtatása történik, minél több képviselőt küldjön ki. A jelentés tudomásul vétetvén megválasztattak a küldöttség tagjai, kik az esperességet a bányakerület rendkívüli közgyűlésén képviselendik, ennek s más csekélyebb jelentőségű kérdések elintézése után, melyek közül csak azt emeljük még ki, hogy a bányakerületi polgári iskola székhelyéül a budapesti esperesség is Aszódot ajánlja, a gyűlés véget ért.

— A békési ág. hitv. ev. esperesség f. hó 10-én Mezőhegyesen nagys. Kemény Mihály érd. esp. felügyelő és ntiszt. Áchim Ádám főesperes urak elnöklete alatt közgyűlést tartott, mely megválasztotta a püspökavató gyűlésre küldendő képviselőket s a polgári leányiskola székhely kérdésében, — Aszódot ajánlotta a felállítás helyéül s elhatározta, hogy Mezőhegyes érdekében, hol mintegy 500 lélek, 60-nál több tanköteles ev. gyermek van, ezeknek a papi és tanítói szolgálattal való ellátásáért a pitvarosi egyház részére a földmívelésügyi miniszter-től évi 200 o. é. frtot fog kérelmezni.

— „A Luthertársaság“ részéről kiirt — „Bibliai történetekre“ vonatkozó pályázatra 3 munka küldetett be, melyek közül a bírálók egyhangu nyilatkozata alapján kiadásra „A melyek régen megirattak, a mi tanulságunkra irattattak meg, hogy a békességes türes által és az írásoknak vigasztalások által reménységünk legyen. (Róm. 15, 4) jeligés munka fogadtatott el. Felbontatván a jeligés levél, kitünt, hogy ennek szerzője: tiszt. Bereczky Sándor ev. hitoktató Budapest. A „Márk. 10, 14“ és „Máté 5, 18“ versű jeligés dolgozatok szerzői kéretnek, hogy munkájuk visszaküldése iránt nt. Doleschall Sándor budapesti lelkész, alelnök úrhoz forduljanak. Hörk József: A hős Keczer András ev. vértanu czimű pályanyertes népiratka szép kelendőségnek örvend; megjelenése óta rövid egynéhány hét alatt közel 1000 példány fogyott el; a még meglevő 500 példányra (à 25 kr.) kérem a szives megrende-

léseket lehetőleg a karácsonyi szünetek alatt, hogy az expedíciót akadály nélkül azonnal eszközölhessem s esetleg a II-ik kiadás iránt is intézkedhessünk.

— **Főtisztelendő Sárkány Sámuel** bányakerületi megválasztott püspök úrnak, 1890. évi december hó 17-ik napján délelőtti 10 órakor, a templomban véghez ment beiktatási ünnepélyének sorrendje: A bányakerület egyházainak küldöttei és az egyház tagjai 10 órakor gyülekeztek a templomban, hol az ünnepély lefolyása következő volt: 1. Ntiszt. Sántha Károly által ez alkalomra szerzett egyházi szent ének 1-ső verse; 2. a kerület egyházi főjegyzőjének oltári imája és az Úr szent vacsorájának a felavatandó püspök általi felvétele; 3. az ág. hitv. evang. énekegyesület karéneke; 4. a beavató püspöknek ünnepi beszéde; 5. az egyházi szent ének 2-ik verse! 6. a megválasztott püspöknek eskü letétele; 7. a beavató püspöknek és a főespereseknek áldó szavai; 8. a felavatott püspök beszéde, imája és áldása; 9. kimenetre az egyházi szent ének 3-ik verse. — Az ünnepély lefolyásáról jövő számunkban kimerítő tudósítást hozunk.

— **Lelkészválasztás.** A turopolyai ág. hitv. ev. gyülekezet megürült lelkészi állomására, e hó 7-én egyhangulag Svehla István závadai lelkész urat választotta meg. E napon még csak a jelölésnek kellett volna megtörténnie, de miután a buzgó turopolyaiak a karácsonyi ünnepeket lelkész nélkül nem akarták eltölteni a tizenöt jelölt között megválasztották azt kiben mindnyájuk bizalma összpontosult. A választóknak, mind a választottnak szívről mélyébről gratulálunk!

— **Eljegyzés.** Tiszt. Francz Ede orsovai ág. hitv. ev. lelkész úr eljegyezte magát Zimányi Emma úrhölgygel.

— **Halálozás.** Ntiszt. Belohorszky Gusztáv bacsújfalusi lelkész úr, miután 30 éven át híven s áldásosan működött f. hó 11-én 57 éves korában elhunyt, 13-án temettetett el a környékbeli tisztársak szép számú részvétele mellett. Legyen az Úrban elhunynak emlékezete áldott! — A végtisztesség megtételekor bántó volt az itteni róm. kath. plebánus magatartása, sem nem jelent meg, sem nem csendítettett rá harangjaival. A más vallásuk iránti szeretetnek vagy türelemnek ő is talán hirdetője, de ily magatartással nem igen buzdítja rá a híveket

— **Köztudomású, hogy az ultramontanizmus ott, hol fesztelenül érzi magát, meglehetősen ellenséges viszonyban áll az iskolai neveléssel.** E tétel igazsága Észak-Amerikában számokkal is be lett igazolva többször s most New-Yorkban comicus módon jegezesedett ki. Az ottani u. n. „Tammany Hall“-párt egy bizonyos Mr. Grant-ot segítette a világáros polgármesteri székébe, kihez a „New-Yorki Times“ azt az ajánlatot intézte, hogy ő egy csinos összeget bocsát bármicsoda általa tetszés szerint meghatározható jótékony célra, ha Grant úr, diktálás után valamely angol íróból egy rövid pontot helyesen képes leírni. A polgármester úr így sarokba szorítva, írását a profán világ elé nem akarja dobni, hallgat. A londoni „Tablet“ egész könnyen veszi a gúnyt, s vigasztalja Grant urat: ne törődjék az egésszel semmit, hisz ő polgármester marad, ha tud írni, ha nem. De az észak-amerikai „Katholic Revien“, mely közel fekszik a forráshoz, zokon veszi a támadást és érvel ellene következőleg: Mr. Grant ép abban az oktatásban részesült mint iskolatársai — tehát, ha ő nem tudna írni, kell hogy iskolatársainál is hiányozzék e legelembib ismeret; továbbá felszámítja egész komolyan a különböző iskolákat, melyeket végzett, beszél a kiváló tanférfiakról, kiknek tanítását élvezte és ezekkel bebizonyítva látja végre, hogy Mr. Grant az ír-kath. párt embere tud helyesen írni. Ime hála Istennek nem vészett még ki a híres római kath. logika!

— **Franciaország és a vatikán.** A külföldi lapok hozták a napokban, hogy Lavigerie biboros, a francia tengerész-tisztek egy ünnepélyén, szerzetes zenekarával közreműködött — kik ott horribile dictu a Marseillaise játszották. A pápa ezen szörnyen megütöközött s a híres főpapot eljárása miatt, melyet nagyfokú tapintatlanságnak bélyegezett felelőségre vonta; — ez egész tréfásan azt felelte neki vissza, hogy többre becsüli a Marseillaise-t mint a szt. Péter téren játszott olasz király marschokat. Most az egész francia sajtót foglalkoztatja, hogy a vatikán és a francia ultramontanok, miután a royalisták a boulangismusz következtében annyira lejárták magukat, a köz-társaságban keresnek politikai támpontot.

— **Az egyháziogtanért** következő lelkész urak fizettek: ntű Kiss Endre 6 frt., Hollerung Károly 3 frt., Csernák Gusztáv 3 frt., Holluby Adolf 3 frt., Tóth Sándor 1 frt. 50 kr., Török József 1 frt. 50 kr., Mód Lénárd 1 frt. 50 kr., Horváth János 1 frt. 50 kr., Ulicsyn Endre 1 frt. 50 kr., Dolleschall Sándor 1 frt. 50 kr., Farkas Géza 1 frt. 50 kr., Poszvék Sándor igazgatótanár 1 frt. 50 kr., Poputh Viktor 1 frt. 50 kr., Povázsay Endre 1 frt. 50 kr., ttes. Gosztonyi Tibor 1 frt. 50 kr., soproni lyceumi könyvtár 1 frt. 50 kr., Raffay Sándor theologus 1 frt.; elküldetett következő lelkész uraknak: ntű Scholz Gusztáv, Thébusz János, Bakay Péter, Nagy Sándor, Horváth Sámuel, Stúr Dániel, Zimmermann Andor, Stettner Gyula, Csermák Kálmán, Sárkány János, Liskay János. Löw Fülöp, Payr Sándor, Becht Henrik, Geduly Elek, Mrva György, pestmegyei esperesség, Rosza János, Draskóczy Lajos, Kiss Kálmán, Ruttikay Sándor, Farkas Elemér.

PÁLYÁZAT.

A brassói ág. hitv. ev. magyar egyházmegyébe kebeleztetett pürkereszci ág. hitv. ev. magyar ajkú egyház-község egyházi segédkezői állomása alólírott által ideiglenesen 1891. január 1-től számítandó négy hónapra kinevezés utján betöltendő.

A kinevezendő egyházi segédkező kötelessége a vallástanítás, a kántori és az egyházközségi jegyzői teendők elvégzése; j a v a d a l m a: lakás, havi 25 osztr. ért. forint készpénz és a szokásos stóla-jövedelem.

Pályázni óhajtok kellően felszerelt kérvényeket 1891. évi január 10-ig adják be.

Moor Gyula,
brassói ág. hitv. ev. magyar egyházm.
főesperese.

Kérelem.

Egy 41 éves nőtlen magyar és német nyelvet egyaránt biró a sors által külföldre került evang. lelkész szivből szeretne megint visszajutni hazájába; miért is azon kérelemmel fordul magyarhoni tisztársaihoz, sziveskedjenek neki segédkezet nyújtani a visszakerülhetéshez. Még káplánnak is elmegy. 1/4-évig ingyen szolgál. Közlebbet a szerkesztőségénel.